

Tone Partljič
LJUDJE Z OTOKA
novele

Učitelj in antična legenda

1

Slekel je premočeno srajco in jo vrgel na sedež v čolnu in potem gol do pasu veslal naprej. Sonce je žgalo. Pa nobenega pihljanja. Po soncu in po predstavi, ki se mu je usedla v glavo, potem ko je doma večkrat natančno ogledoval zemljevid, bi moral biti zdaj skoraj na polovici plovbe, nekje na jugozahodnem delu Otoka, kjer se je z makijo porasel hrbet dolgega hriba, ki se je za njim na sredini dvignil skoraj do sto metrov nad morjem, že začel spuščati proti vodi in se potem v dolgem repu kopnega z nizko, redko in ostro travo, med katero pa si našel tudi sivko ali celo tenka stebelca divjih špargljev, iztekal proti južnemu rtu Radina punta v morje. Seveda ta rt ni tako nedolžno izginjal v morju, kakor je videti od daleč ali kakor se ravno zdaj pred njim na levi dotika gladine. Tam na rtu Radine punte je mogočni jugo skozi stoletja izdolbel skale, škrbine in jame v kopno in ga nekako odsekal. Jugo je od časa do časa divje in nevarno norel s te strani. Dobro se je videlo, kadar je bila oseka večja, kako je punta podobna dva do tri metre visoki skali. Ko je bilo morje malo višje, se na rtu vse to ni videlo tako mogočno. Od daleč pa je bilo res videti, kot da tam Otok v miru potone v morje.

»Danes je mirno tudi tam spodaj na rtu. Hvala bogu, da se že vidi od tod.«

Razveselil se je že prej, ko je priveslal izza manjšega rta »stražarskega« zaliva, kjer je še pet minut nazaj lahko videl vojaka Jugoslovanske ljudske armade, ki so jim na Otoku pravili graničarji. Ti so stražili južni in zahodni del Otoka, nekaj skladišč, ki so izginjala v kamnitem pobočju, nasploh pa je veljalo, da tam varujejo naše morje. Vrata v Kvarner. Morje je namreč s te strani nekje daleč za obzorjem mejilo z italijanskim morjem, katerega severna morska meja še ni bila določena, saj je bil čas Svobodnega tržaškega ozemlja s conama A in B. Od tod vse do italijanske obale ni bilo več otokov. Bližnjim zadnjim čerem na Grujici, kjer je le slab kilometer od obale stal in ponoči utripal svetilnik, skoraj nisi mogel reči otok. Zdaj je bil prepričan, da je nekje na polovici poti okoli Otoka ... V šoli je učence učil: Obseg Otoka je 15.000 metrov, torej 15 kilometrov, zapomnite si!

Od svetovne vojne in osvoboditve domovine je sicer že preteklo nekaj časa, a seveda po treh letih še ne moreš reči, to je že zgodovina; vojna je bila po svoje daleč, ljudje so si oddahnili in verjeli, da je napočil nov, boljši čas, a pozabljena še ni bila, ne, še malo ne. In še zmerom je bila potrebna opreznost. Zato so državni politični in vojaški voditelji govorili, da je naša doktrina obrambe na morju v tem, da lahko vsakdo v miru pluje v našem morju; tisoči mornarjev in drugih ljudi na raznih domačih in tujih trgovskih in potniških ladjah, ki so onkraj bližnjega svetilnika pogosto plule iz Reke proti jugu ali z juga proti Reki in Trstu. V miroljubni državi so dobrodošli prav vsi. Kakšna,

sicer takrat redka turistična ladja je včasih lahko zaplula tudi veliko bliže, na to stran svetilnika, bliže Otoku. Da so si radovedni potniki ogledali kopno in Otok. Dobrodošli so bili domačini v ribiških čolnih, ki so tod blizu obale metali ribiške mreže ali v pozni jeseni lovili lignje, in so jih graničarji z daljnogledi prepoznali in jim samo pomahali v opozorilo, če so se preveč približali obali s stražarnico in skladiščem, vzdanim v pobočje.

Med redkimi tujimi mornarji in še redkejšimi potniki na ladjah so seveda predvsem pošteni, delovni in tudi radovedni ljudje. A obstaja teoretična možnost, morda le en odstotek ali za tisočinko odstotka, da je med njimi kak sovražen, zlasti imperialistični element. Kajti sovražnikov je imela mlada in nova socialistična država veliko; sovražni svetovni imperializem kljub zavezniškemu sodelovanju med vojno in po zmagi nad nekdanj skupnima sovražnikoma, Hitlerjevim nacionalsocializmom in Mussolinijevim fašizmom, ni miroval in je zdaj spet bojeval tiho, vohunsko, razredno, rekli so, da hladno in seveda prikrito vojno z novonastalim pravičnim in vizionarskim socializmom. Obenem je bil Otok v preteklosti že v avstrijski in italijanski lasti, še prej pa je pripadal Beneški republiki, mimo so nekoč plule tudi turške ladje in v obdobju Napoleonovih osvajanj je bil nekaj časa celo pod Francozi. Straža in nadzorna točka sta torej potrebni, zato je bila na robu edine vasi, ki se je nahajala na nasprotni strani otoka, velika zidana stražarnica, od koder so vojaki hodili na stražo tudi na zahodno stran otoka; po vasi so patroljirali do

Radine punte in nazaj. Zato morajo biti graničarji prisotni na Otoku, zaradi tiste ene hipotetične tisočinke sovražnikov in vohunov. Ni celemu svetu prav, da otoki, morje in dno morja končno pripadajo novi svobodni državi, v kateri so Hrvati združeni z drugimi bratskimi balkanskimi slovanskimi narodi v skupni socialistični državi. In prav bratstvo in enotnost teh narodov moramo čuvati kot zenico svojega očesa, je rekel herojski voditelj maršal Tito. Svetovnemu izkoriščevalskemu imperializmu ta nova socialistična balkanska država na pragu Sredozemskega morja in pod pokroviteljstvom slavne boljševiške velesile Sovjetske zveze pač ni šla v račun. A to poletje se je vse skupaj še dodatno zapletlo, saj je z velikim sovjetskim zaveznikom prišlo do prve resne politične napetosti. Stalin ni mogel trpeti Titove neposlušnosti in v zraku je bilo vprašanje, ali ne bo stegnil svoje roke tudi po tem delu Evrope.

Tega so se dobro zavedali tisti, ki so vladali, zato so poskusili razložiti to novonastalo povojno svetovno politično situacijo, a jo tudi vbiti v glavo tistim državljanom, ki je niso hoteli razumeti.

Prej je seveda videl, da je graničar, ki je stal v senci košatega bora, dvignil vojaški daljnogled k očem in ga opazoval. Ne, saj stražar ni tu zato, da bi grozil, kaj šele streljal na domače ribiče ali slučajne goste na Otoku, vseeno pa mora preveriti, ali je na čolnu znan domačin ali vendarle tujec, morda celo sovražnik, ki bi lahko kaj skrivaj fotografiral, opazoval,

vojunil. Stražar je le z odločno kretnjo pokazal, da ne sme zapluti preblizu v ta zaliv, potem se je morda tudi že vprašal, ali ni to novi učitelj, ki so jim ga v vasi že pokazali, in najbrž je prepoznal tudi Danilov čoln. Učitelj je dvignil roko kot v pozdrav, kot bi ga hotel pomiriti in pokazati, da je razumel njegov znak in se ne bo še bolj približal, pogledal je vstran od stražarnice in veslal naprej. Trenutek zatem je zagledal zadnjo plitvino na tej strani z nizkim morjem; in potem še malo naprej se je res videl tudi sam južni rep Otoka. Sedaj stražarskega zaliva in vojaka ni bilo več videti, veslal je po peščenem zalivu, tu je bila voda plitva in tako prozorna, da se je videl bel pesek, drobno naguban od valov. Tudi manjše ribe so se videle, majhne jate inčunov, nekaj majhnih cipljev, še strupeni morski pajek se je premikal po peščenem dnu. Ko je norel jugo, bi ladje s te strani zlahka vrglo na peščeno obalo, kadar pa je s severa pihala burja ali levant, je bilo varno. To je pomenilo, da je res na dobri polovici poti. Hvala bogu, veslal je že dobre tri ure, sedaj pa je začelo žgati še opoldansko sonce.

Ampak Nikola, novi in po mnenju otočanov kar premlad učitelj iz okolice Zagreba, je še zmeraj premalo vedel o Otoku. Tudi njegove predstave o tem, kakšen je videti v celoti, so bile kljub pripovedovanju in pojasnjevanju domačinov ter buljenju v zemljevid čisto drugačne od tega, kar je zdaj na tem prvem veslanju okoli Otoka videl na lastne oči.

»Našega Otoka ne boš spoznal, če ga ne boš obkrožil s čolnom in vesli,« so mu govorili domačini in imeli so prav.

»Koliko časa pa veslaš okoli Otoka?«

»Jaz veslam skoraj pet ur!« je rekel barba Danilo, in ko ga je premeril, dodal: »Ti pa boš potreboval osem ur in vrnil se boš z desetimi krvavimi žulji.«

V nedeljo, ko ni bilo pouka, si je že zjutraj izposodil Danilov leseni čoln, in ko so domačini umiti, obriti, počesani, v svežih srajcah, ženske pa v temnih dolgih krilih in belih ali tudi pisanih bluzah odhajali k nedeljski maši, je sedel vanj in rekel barbi:

»Danes bi veslal okoli Otoka, ali mi posodite čoln?«

»Vi pa ne boste šli k maši?« se je narejeno začudil barba Danilo, ki je seveda že poznal odgovor.

To je bilo vprašanje, ki ga je v teh prvih dveh mesecih, odkar je prišel na Otok, slišal skoraj od vsakega očeta in mame svojih učencev.

»Vi pa ne boste šli k maši?«

»Ne, ne hodim k maši. Učitelji ne moremo hoditi k maši.«

»Ne smete?«

Navadno je naredil nekakšno kretnjo z rameni, ki je pomenila oboje: da ne sme in tudi, kot da sam noče.

»Pa v Boga verujete?«

»Mama me je učila o Bogu, Mariji in Jezusu ... Nekaj je ostalo v meni. Že zaradi mame. Ampak v krščanstvo ne verjamem. Mislim v krščanstvo kot religijo. Saj je bil Lenin, ki je rekel, da je religija opij za ljudstvo. Tudi jaz mislim tako. A že prej nisem hodil v cerkev, zdaj pa učitelji poučujemo po marksistični

in dialektični metodi in tudi zato niti ne moremo hoditi v cerkev.«

Ljudje so dvomeče prikimali in rekli, da sicer ne razumejo, a da tako pač mora govoriti, da se izmika in laže samemu sebi, morda pa tudi njim.

Vsi pa so govorili spoštljivo o učitelju Jarboliću, ki ga je nova oblast po dveh povojnih letih zamenjala in upokojila, četudi je bil najpomembnejši človek na Otoku, kar pomnijo. Stari Jarbolić je bil učitelj na Otoku že v stari Avstriji, bil je učitelj v času po prvi svetovni vojni, ko je Otok pripadel Italiji, učiteljeval pa je tudi dve leti po osvoboditvi. Že Italijani so ga po nekaj letih kazensko upokojili, ker ni hotel poučevati v italijanščini, med vojno pa so ga celo kot sumljivo osebo internirali nekam v Kalabrijo. Jarbolić se je leta 1943, po kapitulaciji Italije, vrnil; v očeh domačinov in tudi cele občine je bil neke vrste antifašistični heroj, zato je bilo razumljivo, da je v novi državi postal prvi učitelj in nadučitelj na Otoku. Toda Jarbolić je tudi ohranil navado, ki jo je imel že v letih pred vojno, dokler ga niso kazensko upokojili Italijani. Tudi petinštiridesetega leta je želel, da pride vseh dvainštirideset šolarjev vsako nedeljo ob pol devetih zjutraj pred šolo, kakor po prvi vojni, kjer jih je najprej pregledal, ali so dobro umiti in počesani, ali imajo čiste nohte in ali so oblečeni v svojo drugo, torej svežo nedeljsko srajco. Z družino se je postavil na čelo te šolske kolone, ki jo je prej po razredih razvrstil dva po dva v vrsto, nato pa so se spustili od šole po strmi cesti, ki so ji pravili »šolska ulica«; vzdevek ulica si je pot zaslužila zaradi dveh hiš na vsaki

strani steze med dvema vrstama naloženih kamnov ter lovorovih in limonovih dreves na drugi strani kamnite ograje, vodila je tudi mimo Čačičeve kapelice. Tam so se vsi prekržali in nadaljevali kakih petdeset korakov do cerkve, pred katero je na ploščadi stalo okoli petdeset moških, ženske pa so že prepevale v cerkvi. Otroci so z gospodom Jarbolićem, ki je bil v črni obleki, pri kateri so zlasti izstopali trdi in na črto zlikani robovi hlač, na nogah pa je imel črne do leska očiščene čevlje, stopili po štirih stopnicah skozi velika vrata, za njimi so vstopili moški, ob zvončkljanju ministrantov pa se je takoj prikazal še župnik. Jarbolićeva žena Marija je bila lepa, kar malo velika in močna domačinka, čistokrvna otočanka. S tem, da so »čistokrvni otočani«, so se prebivalci majhnega otoka radi trkali na prsi, kar je bilo nenavadno, saj so ga šele pred dvesto leti naselili ljudje z drugih bližnjih otokov, in se je še zdaj dobro vedelo, kdo je po poreklu z Unij, Paga, Silbe, Velikega otoka ... Potem ko so se oglasili zvonci dveh ministrantov, so bili tudi vsi moški v klopeh hladne enoladijske cerkve svetega Pavla, ki se ji je videlo, da je minilo šele dobrih štirideset let, odkar jo je ob otvoritvi blagoslovil sam krški nadškof. Cel otok je bil tu. Najprej so sploh v strahu opazovali, ali koga ni in je morda bolan, polomljen ali bog ne daj mrtev. Tako je bilo pod Avstrijo in Italijo, kateri so Otok prisodili nazadnje, na mirovnih pogajanjih v Parizu in Rapallu leta 1920, medtem ko je preostali, večji del Hrvatov živel v Jugoslaviji, ki so ji zdaj pravili »stara Jugoslavija«. A učitelj Jarbolić je s to šolsko nedeljsko mašno potjo

nadaljeval tudi v novi Jugoslaviji. Najprej je nekaj mesecev trajalo, da je novica o učencih, ki skupaj z nadučiteljem obiskujejo cerkev, prišla do sedeža občine in odseka za prosveto, ki sta bila na Velikem otoku. Središče z mestom je bilo precej oddaljeno, je pa imel Veliki otok svoj južni, nenaseljeni konec, blizu majhnega otoka; a če si se tam izkrcal, si moral hoditi več kot dve uri po kozji stezi po grebenu, da si prišel do mesta. Ker je učiteljev primanjkovalo, zlasti na otokih, so najprej zatisnili na eno oko, potem pa so povabili sicer spoštovanega tovariša Jarbolića na pogovor v mesto, ga opozorili, naj se spomni, kako je hrvaška cerkev sodelovala z ustaši in okupatorjem, ter dodali, da je religija opij za ljudstvo, predvsem pa je znanost dokazala, da Boga ni. A pogovor ni spremenil ničesar. Potem je na občinskem komiteju partije v svoji »varnostni oceni situacije« o tem redno poročal poročnik Svetozar, ki je bil komandir armadne karavle na Otoku. Poročnik Svetozar je bil edini član Komunistične partije Jugoslavije na tem Otoku. Govorilo se je tudi, da se bo poročil s Carovo Doro, četudi je Dorin oče rekel, da jo raje ubije, kot privoli, da se hči poroči z nekim pravoslavnim komunistom. Saj se niti ne bi mogla poročiti v cerkvi. Drugače pa je bil Svetozar priljubljen na Otoku, z domačini je rad posedal v kletih in pil črno vino. Bil je Črnogorec in večkrat je povedal, da je bil glavni v ofenzivi na Sutjeski. Prava dobričina, in če ne bi izvedeli od drugih, ne bi niti vedeli, da je član partije.

Zidana in kar močna karavla je stala na zgornjem robu vasi. Graničarji so, ker ni bilo ljudske milice,

predstavljali uniformirano socialistično oblast. Nič ni pomagalo, učiteljsko legendo so poskusili najprej prevzgojiti tako, da so Jarboliću postavili ultimat. Poslali so še eno učno moč, partizansko učiteljico iz Like, ki je bila celo članica komunistične partije. Učiteljica je dopoldne poučevala mlajše otroke, nadučitelj pa popoldne učence od četrtega razreda dalje. Poskusila je vplivati nanj, pa tudi na starše otrok, a brez uspeha. Čez nekaj mesecev je obvestila občinski odsek za prosveto, da se staremu učitelju res ne da nič dopovedati in da je ves otok še vedno pod močnim vplivom cerkve, da so ljudje noro verni in da Jarbolić želi, da ga domačini kličejo gospod učitelj, ne pa tovariš. Nova oblast je zato določila, da Jarbolić ne more biti več socialistični učitelj, četudi je bil še taka žrtev italijanskega fašizma in čeravno ga domačini zelo spoštujejo. O znanstvenem dialektičnem materializmu namreč ni imel in ni hotel imeti pojma. Rekel je, da na to uho ne sliši. Nič ni pomagalo. Upokojili so ga iz ideoloških razlogov. Ko je učiteljica opravila svojo nalogo, je nejevoljna namesto njega poučevala še leto ali dve in potem odšla na višje delovno mesto. Tako je bil Otok nekaj časa celo brez učitelja.

Potem je prišel mladi Nikola Lubarda iz Zagreba, ki se je to jutro odločil, da bo obveslal Otok. Govorilo se je, da je kmečki sin iz okolice Zagreba, da je bil najboljši učenec in potem dijak zagrebške gimnazije. Starši ga niso radi pustili v šole, saj so kot kmetje potrebovali sinove delovne roke. Potem so mu na prigovarjanje učiteljev dovolili in tudi kmetijska zadruga je bila pripravljena pomagati z manjšo

štipendijo, seveda če bi se odločil študirati agronomijo ali veterino, saj bo tudi socialistično kmetijstvo vzpostavljeno na novih znanstvenih temeljih. Ampak fant je na nejevoljo staršev ves čas raje bral knjige, pisal neke pesmi in se odločil, da bo študiral literarne vede. Že da je toliko bral, jim je šlo doma na živce, saj je bilo branje zanje izguba časa in znak lenobe, a literarne vede, no, to pa je bilo že preveč. Niso ga več podpirali, on pa je vpisal študij hrvaške in svetovne književnosti. Preživljal se je z inštruiranjem in priložnostnimi deli. Poleti je čistil tržnico, pozimi kidal sneg na zagrebških ulicah, dobil je celo neke vrste študentsko štipendijo. Vendar na fakulteti ni pravočasno opravil vseh izpitov. Ni mogel biti na vseh predavanjih, tudi zaradi dodatne službe ne, pa še v osebnem življenju se mu je zapletlo. Če bi študiral za župnika, doktorja, agronoma, inženirja, bi doma še potrpeali, a da študira neke literarne znanosti, povrhu pa ni naredil niti vseh izpitov, to pa ne. Doma so ga torej odpisali. Ko ni opravil vseh izpitov, so mu na odseku za prosveto ukinili štipendijo in ga nato vpoklicali v Jugoslovansko ljudsko armado. Ko se je vrnil, pa so ga poklicali na republiški odsek za šolstvo in mu kot izhod ponudili službo učitelja na najjužnejšem otoku v Kvarnerskem zalivu, sicer se mu lahko zgodi, da bo moral vračati štipendijo. Tam ga čaka odgovorno in družbenokoristno delo, ne pa meglene in romantične literarne fantazije. Postal bo moški, ki se zaveda svoje odgovornosti, in čez nekaj let bo lahko nadaljeval študij.

»Kaj pa hočem? Strinjam se!«

In se je septembra oglasil na Velikem otoku na občini, na odseku za prosveto v Veligradu, kjer so mu povedali, kam ga bo odpeljala majhna ladja, mu dali nekaj navodil, predvsem pa poudarili, da so otočani hudo konservativni in pobožni, naj pa vseeno skuša, kolikor bo to sploh mogoče, zmanjšati Jarbolićevo priljubljenost med domačini. Naj se torej po svojih močeh bori proti klerikalizmu in ob tem nauči otroke brati, pisati in računati. Še enkrat so omenili, da so domačini pod vplivom cerkve, ki da je zlasti na osamljenih otokih zelo trdoživa. No, še marsikaj so rekli tovariši mestnega odbora, med drugim tudi, da bojo prispevali nekaj dinarjev za dokup naprednih knjig za šolsko knjižnico. Na policah je namreč preveč nazadnjaških in preživelih knjig. Od učencev naj tudi zahteva, da doma berejo napredne knjige skupaj s starši. V socializmu je namreč človek največje bogastvo, zato ga moramo intelektualno in ideološko povzdigniti, so mu še posebej razložili. Obžalovali so, da ni kot učitelj član komunistične partije. Če bo pozitiven, bo v prihodnosti sprejet, in takrat bojo poskusili na Otoku ustanoviti osnovno organizacijo komunistične partije. Zatrdili so, da ga bojo med zimskimi počitnicami poklicali na seminar za učitelje – bodoče partijce. Po teh pogovorih in navodilih ga je gluhi »občinski mornar« Jozo na lesenem pomolu prijel za roko, mu pomagal v lesen občinski čoln, prižgal motor in rekel:

»Zdaj pa greva!«

Odpeljal ga je na otok z okoli sto prebivalci. To je bilo pred dobrimi tremi meseci.

Ampak to jutro v izposojenem Danilovem čolnu ni mislil več na vse, kar je bilo za njim; zdaj je čutil, da mu po vratu in hrbtu teče slan znoj in se je kljub izmučenosti in otopelosti veselil, da je dosegel južni rt Otoka, ki so mu domačini pravili Radina punta. Ni vedel, od kod to čudno ime. Ko je o tem spraševal domačine, so mu povedali, da je ime dobila po neki Radi, ki je tam pasla ovce, nekega dne pa je nena doma izginila. Nihče ne ve, kaj se je zgodilo z njo; morda je padla v morje, morda jo je kdo utopil s kamnom okrog vratu ali pa jo je s seboj odpeljal kak moški. Nikoli ne bomo izvedeli.

Popil je predzadnji požirek mlačne vode.

»Pa sem na Radini punti,« je rekel na glas, ko je čoln zasukal proti severovzhodni strani Otoka. »Za menoj je preveslana že polovica dolge poti.«

Zdaj je bil že trdno prepričan, da bo zmožgel obveslati Otok, in to prej kot v osmih urah. Sonce je že prelezlo zenit in se nagnilo na zahodno, italijansko stran. Ta dan je bilo morje povsem mirno in čeravno so na punti zmerom nekakšni tokovi, zdaj v eno, zdaj v drugo smer, je rt preveslal brez težav in obrnil čoln nazaj proti vasi. Seveda je še ni bilo videti, saj ga je čakala še dolga pot. Zelo si je želel, da bi se vas, pomol in velik raven prostor z vodnjakom pred cerkvijo pojavili vsaj v daljavi, a ni bilo niti slutnje vsega tega; od rta do vasi se je širila velika gmota kopnega, tudi najvišji vrh Straža še ni bil blizu, le nepričakovano izbočena obala. Daleč naprej se je videl celo megleni južni obris daljnega, zaraslega Velikega otoka, onkraj hribov pa je bila kozja pot do mesta in občine,

ki jo je tudi že prehodil, saj »občinski mornar« ni bil zmerom na voljo. Z novo močjo se je zagnal v vesla. Učili so ga, da vesel ne sme potiskati s preveliko silo, zlasti pa jih ne preveč globoko porivati v vodo, saj se tako vsakdo preveč utruji. Lahkotno, ne divje in ne pregloboko ...

Kaj pa je to, se je začudil. Iz vode se je le slabih petdeset metrov od čolna pokazal upognjen hrbet velikanske ribe, potem še eden in še eden; hitele so mu naproti. Postalo mu je tesnobno, saj česa takega v okolici Otoka ali v kanalu med Otokom in njegovim manjšim nenaseljenim sosedom, ki so mu pravili Preko, še ni videl. Potem se je nasmehnil, delfini, delfini so vendar, butec! Prav imajo tisti, ki pravijo: Zate je Sljeme in Zagorje, ne pa morje! Vendar se je plovsba še kar vlekla, od rta je veslal še dobro uro, potem pa ga je nenadoma čakalo presenečenje. Gmota kopenega se je razklala, pokazal se je kanal in na njegovi levi Otok in vas in pomol in cerkev. Na desni pa je ostal samo manjši Preko, pokopališki otok z grobovi pokojnih domačinov in ostankom neke zgodovinske trdnjave. Prej sta bila zlizana v eno gmoto, zdaj pa se je izkazalo, da je to optična prevara in naenkrat sta se prikazala dva otoka: otok Otok in Preko. In vmes kanal. Do Otoka ni bilo več tako daleč, kot se je zdelo prej. Ni si predstavljal, da sta od Radine punte gor oba otoka videti kot en sam velik otok, ker je bil kanal še skrit za skalnatim ovinkom in se je odprl šele, ko je obvozil zadnji rt. Bil je že čisto blizu vasi. Iz gmote zemlje, grmovja, oljk, cipres, limonovcev sta se kot privid in odrešitev pokazala znana domača

otoka, kot da sta zrasla iz vode. Tak prizor seveda preseneti le človeka, ki prvič pripluje gor od Radine punte, medtem ko je razgled za domačine že pričakovan. Otok v resnici spoznaš šele, ko ga obpluješ!

V vasi je bil nedeljski mir, ljudje so bili v hišah pri obedu, pravzaprav so moški počivali po kosilu, ženske pomivale posodo, kak deček je metal kamne v vodo, vse je bilo tiho, samo pozni škržati so glasno cvrčali in galebi so se spreletavali nad morsko gladino. V mandraču je privezal čoln, barbi Danilu se bo zahvalil, ko ga bo videl, saj bi ga zdaj najbrž motil pri počitku po nedeljskem kosilu, in se podal navkreber proti šoli. Še prej je pri vodnjaku pred cerkvijo položal mrzlo vodo, ki jo je potegnil z vedrom iz globine. Ko se je vzpenjal, je videl martinčka, kako je švigal v kapelici in se skrila za kipec device Marije; nasmehnil se je, da imajo na odseku prav, še martinček na tem otoku je malo pobožen. Bil je izmučen, a zadovoljen. V šolski zgradbi je bilo hladno, tudi v njegovi sobi, saj je priprl polkna, pojedel je nekaj natrganih fig. Na kosilo ni pomislil, preveč je bil utrujen. Za kosila in večerje je bil sicer dogovorjen z Moniko Repinac, ki je imela hišo v središču vasi, prav ob morju, kakih dvesto metrov od šole. Zanimivo, da je pred skoraj petdesetimi leti, ko Nikole še niti na svetu ni bilo, prav učitelj Jarbolić, hodil obedovat v to hišo k njeni materi. Šele ko se je poročil z lepo domačinko Marijo, ni več zahajal tja.

Monika je imela moža Anteja Repinca, mornarja, ki je na neki italijanski ladji plul po celem svetu. Že pred drugo svetovno vojno je bil mornar na

italijanski trgovski ladji, ki je vozila kavo iz Južne Amerike v Trst, a med vojno je bil seveda doma, ker so tudi na oceanih s torpedi potapljali ladje in metali bombe z letal. Leta 1944 se je poročil z Moniko in kakor drugi otoški moški začel gospodariti kot majhen kmet. Obdeloval je trto, skrbel za oljke in ovce, vsak večer pa vrgel mrežo. Če je ulovil veliko rib, jih je prodal edini krčmi na otoku, ki je bila odprta ob sobotah in nedeljah. Včasih mu je uspelo prodati celo kako škarpino ali morsko žabo. Potem pa je mlada Monika zanosila in na pomlad rodila hčerko, ki so ji dali ime Lilijana. Pri porodu je pomagala priljubljena »doktorica« Mara Radović, nekakšna vaška posebnost ali samozvana otoška zdravnica. Oblast jo je po vojni nekaj časa preganjala kot vračarico in padarico, ji nalagala celo kazni, domačini pa so jo cenili in jo klicali na pomoč, ko je imel kdo tvor, vročino, zobobol, a največkrat so jo klicale ravno ženske, da bi jim bila v pomoč pri porodu, saj na otoku ni bilo zdravnika ali kake medicinske sestre. Ante je prvi otrokov jok pričakoval tako, da je sedel na štoru na dvorišču ob litru bevande, si zatiskal ušesa ob ženinih krikih in čakal, kdaj ga bo samooklicana babica Mara poklicala v hišo. Po celi večnosti se je zgodilo tudi to. Bilo mu je tako tesno, ko je gledal krvavo drobno telesce, ki so mu rezali popkovino in ga udarjali po ritki, da je zajokal. Presenetilo ga je, ko je videl, kako je žena, še vsa prepotena, krvaveča in trpeča, srečna. Kot da so se ji odprla nebesa, ko je bilo vse mimo in je začutila topli sad svojega telesa. Je mogoče, da bo iz tega sluzavega in krvavega telesca nekoč zrasla tako lepa

ženska, kot je njegova Monika? Seveda bo, si je rekel mornar.

Težko in revno in zares skromno se je živelo na otokih v tistih prvih letih po osvoboditvi. Tudi otočani so čas, ko je končno napočil mir, imenovali čas osvoboditve; tako pa je na dan republike govoril tudi tovariš občinski sekretar komunistične partije, ki je na proslavo prišel z Velikega otoka.

Monika je menila, kljub revščini, ki pa ni bila kaj večja kot pri vseh domačinih na otoku, da so srečni in da ima, hvala bogu, dovolj mleka za Lilijano, in to še dve leti po porodu. Vendar je postajal njen Ante molčeč, zamišljen in slutila je, da se ni sprijaznil ne z oljkami ne z ovcami in ne z okopavanjem vrta. Po prijateljski in malo tajni poti ga je šestinštiridesetega leta doseglo pismo, da signor Montalle še vedno računa nanj na eni od svojih trgovskih ladij. Govorilo se je, da je italijanski ladjar kljub uničujoči vojni postal še bogatejši, po vojni, ko je bilo dela za mornarje več kot dovolj, pa je potreboval dodatno delovno silo. V novi državi so bile vse take tajne novice in zveze nevarne. Obenem so bili odnosi s kapitalistično, zahodno, še včeraj fašistično sosedo, ki je bila sicer premagana, a seveda tudi kriva za začetek vojne s svojim fašizmom in imperialističnimi apetiti, zelo napeti in slabi. Kljub porazu bi Italija še kako rada naprej zasedala otoke, ki so ji nekoč pripadali. Zelo napeto pa je bilo tudi zaradi Trsta. Toda moške na otokih je Italija, ki je pomenila odsokočno desko v svet, pritegovala. Saj nimamo nič s politiko, so si mislili in med seboj po tihem tudi rekli. V Ameriki, se je

govorilo, ljudje jejo beli kruh, tu pa še koruznega ni. Ante Repinac ni ženi ničesar omenil o tajnem sporočilu, tudi o sestankih z dvema ribičema s sosednjega otoka ne, ampak je neke noči preprosto izginil. Seveda se je spraševal in premišljeval, ali dela prav, že zaradi novorojenke. Pekla ga je vest, a se je tolažil, da žena in hčerkica vsaj ne bosta lačni, če bo kdaj poslal kak denar, prav tako je vedel, da ne odhaja za vedno. Nekoč se bo vrnil ... ali pa bo Monika z njuno hčerko prišla za njim. Z dvema moškima s sosednjega Velikega otoka so v temni noči z jadrnico prebegnili v italijansko morje in dosegli obalo nekje pri Anconi. Po njihovem pobegu se je na Otok z motornim čolnom pripeljala ljudska milica Moniko zasliševala, a so nazadnje uvideli, da ženska res ne ve ničesar. Seveda ji ni bilo lahko brez moškega. Prve dni je z deklico v naročju kar norela po vasi in pri vsaki hiši vzklikala:

»Pobegnil je, pobegnil je! Kaj bom z Lilijano? Sama?«

Kak dinar za hrano, ki ga je vsak teden začela dobivati od novega učitelja, ji je zato prišel prav. Ko je začel novi učitelj hoditi k njej na kosilo in na večerjo, je bila že pomirjena. Ni seveda nehala misliti na moža, a morala je živeti dalje. Kasneje pa je s skrivno pošto prek Trsta prišel tudi prvi denar. Monika je bila še vedno čedna, in ker je morala za zaslužek poskrbeti sama, tudi vse bolj samostojna in samozavestna. Tik pred obalo je sama z vršo lovila ribe in hobotnice in z njimi hranila svojo triletno Lilijano in gospoda učitelja. V njeno morsko kletko iz žic so večkrat zašle celo orade. Kljub revščini se je trudila,

da bi bila hrana čim boljša, kdaj pa je učitelju vseeno zabrusila: Če boste z mojo košto zadovoljni, prav, če ne, pa iščite drugod. Kaka soseda jo je podražila, da naj se varuje, če se bo preveč trudila okrog hrane. Ker gre skozi želodec tudi ljubezen, bo navsezadnje hotel še spati pri tebi, so jo dražile. A so vedele, da se to ne more zgoditi. Tu je vsak vedel vse o vsakem in o vsem, kar se je dogajalo po hišah. Nekje na vrhu otoka je imela Monika tudi nekaj ovac v ograji in učitelju je obljubila, da bo južina na pomlad še boljša, saj bojo takrat jagenjčki že samostojni in ji bojo ovce lahko dale kaj mleka, postregla bo s sirom ali celo ovčetano, medtem ko je imela sedaj v shrambi le nekaj na vetru posušenih lanskih ovčjih kosti za kako čorbo.

Toda Nikola zdaj, ko se je vrnil z veslanja, na kosilo niti pomislil ni. Že povsem brez moči si je slekel hlače in se počil na posteljo. Da bi moral na kosilo, je preprosto pozabil. Globoko je zaspal.

2

Zvečer, ko je prišel na večerjo, je gospa Monika rekla:

»Kje ste pa bili? Za večerjo imam samo, kar je ostalo od kosila!«

Na krožnik mu je naložila nekakšen golaž iz hobotnice in polento in vse je pojedel kot volk. Povedal ji je, da je veslal okoli Otoka, gospodinja pa se je samo nasmehnila in rekla, da to ve že cel otok. Potem

se je hitro vrnil v svojo sobo, prižgal petrolejko in povrhu še nekaj sveč, da se je boljše videlo, in začel pisati šolske priprave za naslednji dan. Na šoli je bilo okoli petdeset učencev, dopoldne je poučeval mlajše od prvega do četrtega razreda in popoldan starejše. Najboljši otroci so šolanje nadaljevali na nižjih gimnazijah v mestih, tisti, ki so se slabo učili ali jih starši niso hoteli poslati v višje šole, pa so šolanje nadaljevali v višjih štirih razredih osnovne šole kar na otoku. Materi v Sesevete v okolici Zagreba je pisal, da ima tukaj enorazredni kombiniran pouk, onadva z očetom pa sta potem spraševala celo žlahto, kaj to pomeni. Tudi tu so starši svojim otrokom večinoma govorili: Za delo te potrebujemo, na pa da bi listal knjige. Saj znaš pisati in čitati in računati do sto. Kaj več pa za ribe, oljke in ovce tako ne potrebuješ!

V teh treh letih še noben otrok z Otoka ni šel na nižjo gimnazijo v mesto. Edina izjema je bila Jarbolićeva vnukinja, ki je šolanje nadaljevala na Reki, kjer je živela očetova sestra, njena stara teta, toda letos sta prvič dve učenki, Gordana in Marina, povedali, da bosta šli tudi onidve na nižjo gimnazijo v mesto, od njunega znanja na sprejemnem izpitu pa je odvisno, ali jima bojo dovolili obiskovati prvi letnik ali bosta morali najprej v enoletno pripravljalnico. In v mestu so seveda otroke z otoških enorazrednic podcenjevali, zato se je želel Nikola zelo potruditi in dokazati, da je dober učitelj. Odločil se je, da bo z učenci višje stopnje, torej s tistimi od enajstega do štirinajstega leta, poleg matematike bolj temeljito obravnaval tudi slovnico in osnove književnosti.

Ravnokar je začel poučevati o nekaterih posebnostih ljudskega slovstva, o pravljicah, basnih, legendah, pregovorih, ugankah in podobno. Kasneje pa se je nameraval lotiti še glagolice, predavati o nekaterih pomembnih pisateljih in pesmih iz časa nedavnega narodnoosvobodilnega boja, predvsem o Vladimirju Nazorju. To bosta deklici gotovo vprašani na preizkusu. Marini in Gordani je zato posvečal več pozornosti in jima razložil še kaj več kot drugim, obenem pa od njiju tudi več zahteval. Pravljičice je z mlajšimi šolarji že obravnaval, a tudi z višjo stopnjo, tako da so že nekaj vedeli o deželah za devetimi gorami, o časih pred tisoč, sto in več leti, čudežnih prstanih, hudih zmajih, kraljičnah in princih. Pa čeprav so učitelje na občasnih seminarjih že opozarjali, naj namesto o princih in princesah rajši govorijo o kurirčkih in kurirkah med osvobodilno vojno in o pridnih pionirjih. Nekaj snovi o ljudskem slovstvu so torej že obravnavali, zato se je odločil, da bo jutri govoril o legendah. Seveda ne ravno o verskih, ki jih je največ, ampak o antični legendi o argonavtih, o Jazonu in Medeji, ki naj bi se, po eni od različic, pred več tisoč leti delno dogajala tudi v bližini Otoka. Če ne bi govorila o teh krajih, je seveda ne bi obravnaval. Iz Zagreba je prinesel s seboj dve knjigi, *Antični miti* in *Antične legende*. V eni od legend o argonavtih in Medeji so fiktivno omenjeni tudi kvarnerski otoki. In to legendo je zdaj pretipkaval na stari, še predvojni pisalni stroj; v predalu je poiskal bel papir, vložil je indigo in tanjši list, nato znova indigo in še en bel tanek

list, da je tipkal tri izvode hkrati. Vse to je prinesel s seboj iz Zagreba. Pisalni stroj pa je bil že na šoli.

Prisilil se je, da je glavno mesto in neuspešen začetek študija na oddelku za književnost v Zagrebu za leto, dve pustil za seboj. Ne bo se več žrl zaradi izpitov in neobjavljenih pesmi; in trudil se je pozabiti tudi na nenavadno gospo Paulo, pri kateri je stanoval med študijem in z njo doživel prve erotične izkušnje. Presenečen se je čudil ženskemu libidu sicer prav ugle dne vdove, ki je na nekem občinskem uradu zaslužila premalo za svoj način življenja, zato je vsako jesen nudila stanovanje enemu ali dvema študentoma. Študij antike, sanskrta, Gilgameša, Iliade in Ramajane ga ni mogel zanimati toliko, da se med predavanji ne bi vznemirjen spraševal, kam vodi vse to s fino zagrebško gospo. Ampak gospa Paula ni bila kaka preprosta ali nepošteta ženska. Tudi v tej zvezi je hotela biti pošteta, zato je k njenemu intimnemu odnosu pristopala z nekakšno gracioznostjo. Doma je imela veliko knjig in dragocenih slik, bila je vdova po zninem profesorju, doktorju znanosti. Njun odnos se ni začel s pohoto, ampak z nekakšno materinsko skrbjo za nerodnega, skoraj podeželskega študenta in za njegovo občudovanje zagrebške dame, ki je imela toliko knjig, in tudi s skrbjo za njegovo mladostno čustveno zmešnjavo in prebujanje. Ko je bilo že vsega pravzaprav konec in se je poslavljaj, mu je povedala, da ga je vzljubila in da se počuti kot star panj, ko se vname. Za spomin mu je podarila *Antične mite* in *Antične legende*, če pa se bo po svoji učiteljski epizodi vrnil na študij v Zagreb, bo morda knjigi še lahko vrnil ...

Če seveda ne bo pozabil nanjo. Vse skupaj je razumel kot prijateljsko darilo in hkrati neizrečeno upanje, da se ne vidita poslednjič.

Kje je zdaj vse to! Pretipkavanje in prirejanje legende je bilo tudi neke vrste zdravilo, ohladitev od spodletelih mladostnih načrtov in erotičnih blodenj. Otožne hrepenenjske pesmi, ki jih je kdaj pa kdaj pisal, pa je raje skrival kot kača noge. Ni se mogel odločiti, ali bi jih poslal kaki reviji v Zagreb ali Split. In čeprav je bilo na otoku nekaj deklet, ki so bile v skrbeh, ali bojo ostale samske ali pa si bojo vendar našle primerneža, in čeravno je tak prihod samskega mladega učitelja zmerom vznemiril ne le njih, ampak tudi starše in sorodnike, se je delal, da ne vidi njihovih zvedavih in preiskujočih pogledov. Rekli so, da je za učitelja precej poseben, da hodi okrog, kot bi fantaziral. Poleg tega mu je ukvarjanje z Medejino legendo in njena mitska povezava z morjem in otokom dajala lažen občutek, da ni povsem prekinil z literaturo, njenimi skrivnostmi in vabljujivostmi. Zaradi možnosti, da bojo otroci z Otoka vendar prišli do nadaljnjega šolanja, si je dopovedoval, da opravlja koristno in žlahtno delo, da svojim učencem širi obzorje. Natipkal bo tri izvode, po enega bo dal Marini in Gordani, ki jima utegne priti prav, enega pa bo obdržal sam. Cel otok je govoril, kako odličen je bil stari, odstranjeni učitelj. Seveda je želel, da bi tudi o njem kdaj govorili tako. A upokojeni Jarbolić ni več prihajal blizu šole in ni iskal stika z Nikolo, saj je imel vtis, da je fant morda del državne politične pameti, ki ga je zamenjala. Tipkal je do polnoči, na

kar ga je opozorila ura na cerkvi, ki je z zamolkli- mi udarci vsakokrat oznanila, kdaj je pretekla polna ura. Nekateri so se jezili, da jih njeni močni udarci prebujajo, stražar na drugi strani otoka, ki je tudi ponoči opazoval, ali se Otoku s potuhnjenim čolnom ne približuje kak imperialistični vohun ali morda ustaš, ki se je vsa ta leta skrival, zdaj pa skuša pobegniti v Italijo, pa je v tihih nočeh vlekel na ušesa, da bi slišal udarce s stolpa in se vsakič razveselil, vedoč, da iz vasi kmalu prihaja njegova zamenjava. Če je pihal nepravi veter ali če je morje silovito udarjalo ob breg, se ura čez otok ni slišala. V taki tihi noči, kot je bila nocoj, pa jo je uho na preži zaslišalo. Učitelj je bil zelo zadovoljen, ko je pred seboj na mizo v tri kupčke položil deset natipkanih listov in jih spel s sponkami. Počutil se je, kot da bi stari grški mit na novo napisal sam. Celo zgodbo je tipkal pet noči.

Naslednji dan je na začetku popoldanske šolske izmene s starejšimi otroki, točno ob enih, nastopil svečani trenutek, da jim legendo tudi prebere. Ali se je na tem otoku kdaj zgodilo kaj takega? Da bi poslušali legendo, ki jo pozna ves učeni svet? Stari učitelj jih je včasih res zbral ob isti uri pred šolo s svečanim izrazom na licu. Toda bil je praktičen človek, otrok ni učil o pesmih in legendah. Ja, učil jih je računati in pisati, večkrat je raje rekel: Dragi moji, zdaj vas bom naučil cepiti steblo vinske trte s cepičem malvazije. Če tega ne boste znali, ne boste mogli piti vina in ga prodajati in življenje na našem majhnem otoku bo za vas še težje. Ta legenda o argonavtih je seveda čisto nekaj drugega. Nikola je čutil, kako ga bolijo mišice

od včerajšnjega veslanja, še zjutraj se je težko premikal, stokal je in še zdaj, po kosilu, je komaj hodil, a je zaradi boljšega vtisa pred dvaindvajsetimi učenci vzravnano obstal pred tablo ter jim naročil, naj dajo roke na hrbet:

»Sami veste, da na vas ne gledam kot na neuke otročiče, ki jih mora učitelj šele izoblikovati v ljudi. Mislim, da ste celovite osebnosti, pametni in razumni kot odrasli. Seveda upoštevam vaša leta ... Vidite, da se z vami ne pogovarjam kot z neumno otročadjo, ampak kot z mladimi ljudmi, v katere verjamem. Veliki sovjetski pedagog Makarenko je nekoč dejal: ‚Bolj kot sem zahteven do svojih učencev in težje naloge kot jim jih zastavljam, bolj jih spoštujem.‘ Zato vam bom danes prebral legendo, ki ji pravimo razlagalna legenda. Namenjena je bolj učenim ljudem. Učijo se jo po vsem svetu. Ni lahka, a je vseč starejšim in mlajšim, vsak pa odnese od nje, kolikor more. Potrudite se, da boste odnesli od mojega branja čim več. Take legende, kot je ta, ki jo bomo brali danes, razlagajo, kako je nastala kaka gora, jezero ali morje in otoki. V tej legendi boste slišali, kako so si stari Grki nekoč predstavljali nastanek kvarnerskih otokov. Tudi našega! Seveda se kak župnik, ki trdi, da je Bog sam ustvaril svet, in to v enem tednu, z našo legendo ne bi strinjal, pa čeprav so jo ljudje pripovedovali tisoč let prej, preden se je po mnenju kristjanov rodil Jezus, vendar se mi ne učimo zaradi tega, da bi žalili kristjane, ampak zato, da bi vedeli več.«

»Gospod Jarbolić pa je verjel v Boga in učence je vodil k maši!« se je oglasila Gordana.

»Pustite zdaj tovariša Jarbolića pri miru in poslušajte! Nekaj časa bom bral jaz, potem bosta na glas brali Marina in Gordana, vsaka nekaj časa. To bremo zaradi njiju, da bosta naredili izpit v mestu. Vi pa dobro poslušajte, ker boste morali doma napisati obnovo.«

V roke je vzel natipkane liste papirja, postavil stol pred tablo, sedel, da ni tako močno čutil razbolelih mišic, in začel brati. Legenda, ki jo je priredil po svoje in tudi skrajšal, se je v tisti knjigi iz Zagreba imenovala *Apsirtovi otoki*, on pa jo je preimenoval v *Legendo o nastanku naših otokov*.

»To je kruta legenda ali pripovedka o grških mornarjih, ki so pluli na posebni in najbolj znani ladji starega veka, ki se je imenovala Argo, zato so tem mornarjem pravili argonavti. Takrat jader še niso poznali, ampak so veslali. Ko so po rekah in daljnih morjih priveslali do našega morja, je bilo za njimi že veliko preizkušenj in dogodivščin, ki jih opisujejo mnoge antične pripovedke in legende. Na svoji poti so morali celo prenesti ladjo iz ene od rek čez istrske hribe, da so jo lahko spustili v naše morje, od koder naj bi odpluli nazaj v rodno Grčijo. Takrat naših otokov še ni bilo, niti Krka, Cresa ali Velikega otoka, in seveda tudi ne našega Otočka. Argonavte je vodil mogočni Jazon, med njimi pa so bili znani junaki Heraklej in Tezej in Orfej. Vsi so že imeli krvave žulje na obeh rokah. Hvalili so bogove, Jazon seveda najbolj Hero, da se je morje v teh krajih, kjer so pluli, umirilo in so lahko nekaj časa počivali. Bili so namreč na divjem begu pred maščevalci. Sledil jim je Apsirt

z vojščaki, saj je bila na ladji Argo njegova lepa sestra Medeja, ki je pobegnila z Jazonom, po njihovem tatam in razbojnikom. Zaljubljena in drzna Medeja je Jazonu priskrbela največji plen stare Grčije – runo zlatega ovna, ki ga je ukradla očetu in rojakom.»

»Pa je to res?« je nejeverno vzkliknil Buzetov Karlo.

»Seveda ni res. Kakor v pravljicah je tudi v legendah vse izmišljeno, vendar pa nam pripovedujejo tudi o tem, kar so pred tisoč leti verjeli ljudje. V ozadju so bili seveda tudi resnični zgodovinski dogodki,« je odvrnil Nikola, ki je seveda videl, da ga cel razred začudeno gleda, zmedeno posluša in se med seboj spogleduje. »Včasih se tudi nam sanja kaka stvar in se nam zdi resnična, dokler se ne zbudimo. Tako je s pravljicami in legendami in pripovedkami ... verjamemo jim v času, ko naj bi se zgodile. Mislim, v davne čase verjamemo tako kot v svoje sanje. Ko pa se spomnimo, da smo mi danes, leta 1948, tu na Otoku, se zbudimo iz poslušanja in smo spet resnični. Ampak to ne pomeni, da nam ni treba vedeti, čemu so nekoč verjeli ljudje in kako so si razlagali svet. Razumete?« Ne, niso se v zboru zadržali *ja*, kakor po navadi, le nekaj deklic je nerodno pokimalo. »No, poslušajte naprej! Saj vas zanima, ali ne?«

»Ja,« so končno rekli skoraj vsi, a ne prav na glas.

»Saj še ni bilo toliko dni in noči nazaj, ko so ladjo, kakor smo že rekli, celo nosili od reke ponikalnice, ki je izginila v globino zemlje, po kopnem, čez hribe do morja. Toda razen Jazonove ljubice, lepe Medeje, edine ženske na tej slavni ladji, kjer je tisti dan v zasedrani barki vse spalo, ni nihče vedel, da so maščevalci

in zasledovalci že zelo blizu. Ona je vedno vedela več, zato so ji pripisovali čarovniške sposobnosti. Vedela je, da so lahko sovražniki tukaj v enem dnevu ob ugodnem vetru, ali v dveh. Medejin brat Apsirt ji je pred meseci, ko je ladja Argo z njo na krmi hitro odplula iz njune rodne dežele Kolhide, zagrozil, da ji bo sledil do konca sveta in ubil Jazona. Ves čas bega se je ozirala nazaj, le ponoči se je na postelji iz ovčjih kož stiskala k Jazonu.»

Nikola je videl, da so se nekatera dekleta, ki bojo kmalu zapustila šolo, ob besedah, da se je Medeja ponoči stiskala k Jazonu, spogledala, a se ni zmenil za to. Bral je dalje.

»In včasih se je Medeji res zazdelo, da vidi bratovo barko. Jazonu je zaupala svoje slutnje in on je na vso moč priganjal veslače. Medeja je vedela, da bojo brata z njegovimi vojščaki težko premagali, saj so bili bolj spočiti in so vseskozi samo pluli. Nobene ladje niso nosili. Apsirt je predvidel, kje jih lahko počaka. In to se je, vidite, godilo v našem morju. Argonavti so dolgo pluli v obe smeri, najprej do kavkaških skal v Kolhidi v Črnem morju, kjer so ukradli zlato runo in potem so z največjim plenom vseh plenov spet bežali nazaj. Z Medejo in zlatom na ladji. Obstajajo tudi grozljive zgodbe o Medeji, ki pravijo, da je bila res čarovnica, nora, divja, strastna, da se ni ustavila, dokler ni dosegla in dokončala, kar se je namenila – in zdaj je hotela imeti Jazona. Izdala je domovino, očeta in brata. To je dolga, dramatična zgodba. Brat Apsirt je bil precej mlajši od nje. Sledil jim je od trenutka, ko je njun oče, kralj Kolhide Ajeta, opazil, da

so sumljivi prišleki s tuje ladje Argo, ki jih je celo ljubeznivo sprejel, kot je bila navada v njegovi deželi, ukradli zlato runo iz gaja in da jo je muhasta hči Medeja pobrisala z argonavti in njihovo ladjo. Da se je že na prvi pogled noro zaljubila v poveljnika potepuhov Jazona, je bilo jasno vsem. Zdaj je brat zasledoval sestro, pripeljati jo mora domov, tako je zahteval oče, ki bo neukrotljivo norico že spametoval s palico. Seveda pa mu je šlo bolj za zlato ovno runo kot za Medejo. Včasih so bili že čisto blizu, potem pa je zjutraj ladja Argo zasledovalcem spet izginila z vidika. Jazon je bil spreten, vendar so meseci bega pustili posledice. Na morju jih bomo dohiteli in dotolkli, je upal Apsirt, Medeja pa je vedela, ja, slutila je, da so zasledovalci že v bližini, čeprav bratove ladje še ni zagledala. Na Apsirtovi ladji je bilo več močnih in bolj spočitih mož, užaljeni in jezni Apsirt pa si je že predstavljal, kako bo od lukenj navrtani Argo s tako znanimi in pomembnimi Tesalci tonil na morsko dno, med školjke in alge, in kako bojo ribe in raki trgali njihovo nabuhlo meso. Ko so ubežniki ladjo spet splavili v morje, je bil brat dovolj blizu, da je z vrha gore, kjer je oprezal, opazil bežeči Argo; videl je, da ubežniki na ladji spijo in počivajo, po naporni hoji in nošnji po kopnem, on pa je svojo veliko ladjo z vojščaki skrtil v zalivu istrske obale. V temi je k ladji Argo poslal lesen čoln z dvema kolhiškima zasledovalcema, ki sta ponoči tiho priplula do slavne lese-njače, ne da bi ju kdo opazil. Morala bi pregovoriti Medejo, naj gre z njima k bratu. Tako mu je namreč doma naročil njegov oče, kralj Ajeta, saj ni želel, da bi